శ్రీరస్తు

మహాగణాధిపతయేనమః

శ్రీరామవిజయవ్యాయోగః

ఏకాఙ్కరూపకవిశేషః

శాకరపల్లిగ్రామవాస్తవ్యేన

చర్ల భాష్యకారశా

విరచితః

స్వస్తిశ్రీ బహుధాన్యనామలలితే సంవత్సరే భాసురే
పుష్యే మాసిసితే శుభేసుఖకరేపక్షేద్వితీయే దినే
ప్రహ్లాదావరనామధేయ కలిత శ్రీబాలకృష్ణాకృతే
ర్ముద్రాసద్మని ముద్రితోయమనఘం శ్రీశారదానామకే

శారదా ప్రెస్, తణుకు.

1938

పణ్డితాశయః

ధీమన్తఃకవయోభవన్తుబహవోలోకేసుధీమానితా
తాదృగ్రచనాప్రవీణమతయస్సన్తి త్రిమన్త్యేక్వచిత్
పాస్త్రదాస్త్రిమకథాసుధారసమయం స్వేష్టార్థదానక్షమం
గ్వాకావ్యంసాముదాబుధనుతోభూయాద్భావ్యకారఃకవిః

విజ్ఞాపనా.

—ంంంః—

భో మహాశయాః!

శ్లో॥ శ్రీమత్యాకరిపట్టునామక ఘనగ్రామాస్పద శ్రీమతా
శ్రీమద్భాష్యకృతాంబుధేన రచితో గీర్వాణభాషాత్మకః
శ్రీమద్రామజయాత్మనాఖిలసితివ్యాయోగనామాఙ్కిత
శ్రీమద్రామకథాసుధాసురభితో గ్రన్థోయమాకర్ణ్యతామ్

గ॥ యద్యపిరూపకేషు సర్వత్రోత్తమమధ్యమాధమ
పాత్రైస్సాతిస్సంస్కృతప్రాకృతభాషాద్వయం
ప్రయుజ్యతే. తథాపి ప్రకృతే ప్రాకృతభాషాయాః ప్రచా
రాభావాత్ యథాకథంచిత్ప్రయోగేఽపిచ్ఛాయాం
వినాతిస్యాదుర్జ్ఞేయత్వాచ్చ సర్వత్రైవ సంస్కృత భా
షైవోపయుజ్యతే. తచ్చ సోఢవ్యం గ్రన్థాస్వాదనాభిలాషిభిః.

పణ్డితాశయము

ఉ॥ పూవ్రుదనంతదావిడెదు పోలికసంస్కృతభాషవ్యాద్యవ
న్యావళి యర్థముల్ చదివినంతనె తేటపడంగ గావ్యము ల్
ౕవముఁదన్పఁగా సలుపు పాటవమిక్క విపర్యయాన్ముక్త భా
ఁగా విదులీకృతింగనిన సత్కృతిసాదృతిసల్పకుందురే

విషయసూచికా.

ఏకచక్రార్ధరథబన్ధః

			ఈ			
		డే	గ్ర	గ		
	ణ్యాం	గ్ర	న్థ	స్థ	క	
ధా	వే	ద్యం	ము	దా	వ	హన్
వ	న్ద్యం	శ్రీ	రా	మ	దే	వం
	యో	నా	మ	తో౽	ఘం	
		ని	కృ	న్త		
			తి			

ఏకచక్రార్ధరథబన్ధగత రామస్తవశ్లోకః

శ్లో॥ ఈడే౽గ్రగణ్యాంగ్రన్థస్థకధావేద్యం ముదావహన్
వన్ద్యం శ్రీరామదేవం యోనామతో౽ఘం నికృన్తతి

నిడుపువీధులలో మధ్యవీధిలో "ఈగ్రన్థము రామకృతి" యని కృతిపతిపేరు తెనుఁగున జదువనగును.

శ్రీ

మహాగణాధిపతయేనమః

శ్రీరామవిజయవ్యాయోగః

నాన్ద్యన్తే

శ్లో॥ యత్తేజస్సకలార్థసిద్ధికరణే సత్కల్పభూమీరుహో
యత్తేజో వితతం సమస్తభువనం వ్యాప్య స్థితం సర్వదా
మాయామానుషవిగ్రహాత్మకమభూద్దుష్టస్య శిక్షాకృతే
తత్తేజోఽవతు సార్వకాలికమమూన్సభ్యాన్సమస్తానపి
(నాన్ద్యన్తే సూత్రధారః సమన్తాద్వియదాలోక్య)
అహో శారదధర్మాడమ్బరపరివృతమమ్బరం తథాహి

శ్లో॥ హంసా మానసముత్సృజ్య సమాయాన్తి మహీతలమ్
తతోఽమ్బర మిదం సర్వం సవితానమివాభవత్

శ్లో॥ ఆకాశంవిమలంశరత్సమయతో వర్షామ్బుదాపాయతో
నక్షత్రాణ్యతిమాత్రముజ్జ్వలతరాణ్యాసన్నభోవర్త్మని
హంసారావమనోహరంసమభవద్వ్యోమాఙ్గణం సర్వత
శ్చన్ద్రస్యాతితరాంవిభావిజయతే స్వచ్ఛామ్బుదవ్యాప్తితః

శ్లో॥ అమ్భస్స్వచ్ఛతమం సమస్తమభవద్భూమావగస్త్యోదయా
త్తాశానాం నివహ స్సుపుష్పితతమస్సర్వత్ర భూమీతలే
తద్గన్ధేన సువాసితం సమభవ ద్రోదో౽న్తరం సర్వతో
మార్గాః కర్దమజాతశోషణవశాత్సఞ్చారయోగ్యా భృశమ్

గ॥ తస్మాదహమాశ్రితామరానోకహస్య భద్రాచలశేఖరస్య భగవతో రామభద్రస్య శరత్కాలోత్సవ సమాలోకనాతి కౌతుకాయా[illegible] పారిషదా నభిగమ్య కస్యాపి రూపకస్యా
పదీయవిజ్ఞాపనాం సఫలీకర్తుమభిలషామి

ష్య నేపథ్యాభిముఖ మవలోక్య)
ాగమ్యతామ్

నటీ-(ప్రవిశ్య) ఆర్య! ఏషాఽస్మి కో నియోగోఽనుష్ఠీయతామ్

సూ-ఆర్యే! కిమన్యత్కరణీయ మేతత్సభాసదాం మనో
రఞ్జనాత్

నటీ-ఆర్య! కథం కరణీయం సామాజికహృదయానురఞ్జనమ్?

సూ-శ్లో॥ శ్రీమత్త్యాకరపట్టునామకఘనగ్రామాస్పదశ్రీమహాన్
శ్రీమద్వేఙ్కటశాస్త్రిణ స్తనుభవ శ్శ్రీభాష్యకారాభిధః
తర్క వ్యాకరణ ప్రబన్ధ కవన ప్రఖ్యాతచాతుర్యవాన్
మేకాధీశపదార్థ కల్పతరు సద్గ్రన్థస్య కర్తాప్యయమ్

శ్లో॥ వ్యాచఖ్యౌచపురాపతఞ్జలిమహాహాదారస్స్వయంపాణినే
సూత్రాణాంనిచయంసదర్థకలితంసచ్ఛబ్దశాస్త్రాత్మనా
చిత్రంభాష్యసుధీవరోవ్యరచయత్సూత్రం చతుర్వర్ణకం
మేకాధీశపదాత్మకంబహువిధాఽలఙ్కారశాస్త్రాత్మనా

శ్లో॥ తేనైవ భాష్యకారేణ రచితోఽయం ముదావహః
శ్రీరామవిజయాభిఖ్యో వ్యాయోగోరసవత్తరః
తస్యాభినయేన సభాసద స్సన్తోషణీయాః

నటీ-అస్మాక మసతిమాత్రరమణీయో రూపకాభినయః
ఏతేషాం మహాత్మనాం సభాసదాం కథం ప్రశంసా
పాత్రం భవేత్ కిఞ్చ ఏతేషాంసభాసదాందర్శనేన
భయాక్రాన్తమివ మే మనః కుతః

శ్లో॥అతిత్యాః కవయః కవిత్వకథనే శ్రీకాళిదాసోపమా
అతిత్యామహనీయమూర్తయఇమేశాస్త్రాబ్ధయః కేవలమ్
అతిత్యాఃపరిభవ స్సుమస్తసుగుణామూర్త్యన్తరంశ్రీహరే
రేతేషాంసమితౌ మదీయనటనం హాస్యాస్పదంసర్వథా

సూ-ఆర్యే! మాభైషీః రమణీయ గుణ లేశవత్తయాపి
పరప్రకృతి ప్రశంసా మహాత్మనాం స్వభావః తథాహి

శ్లో॥ దోషాకరోఽపి సతతం కళఙ్కేనాన్వితోఽపి సః
శిరసా ధ్రియతే చన్ద్రస్సుధాంశత్వ వశా ద్భువి

నటీ-చన్ద్రసుధాంశుత్వమివాఽస్మాకం రూపకాభినయే
కో విశేషః

సూ-అమృతనిష్యన్ది రసవత్తరం సంసారోత్తారకం రామ
చరితమ్

నటీ:-ఆర్య! రామచరిత మాబాలగోపాలంసర్వైరనేకశ శ్శ్రు
తపూర్వం జ్ఞాతపూర్వంచ అతఏవ పిష్టపేషణకల్పం.
తస్మాదేతేషాంసభాసదాం మనఃప్రీతికరంకథంభవిష్యతి

సూ- శ్లో॥ క్షుణ్ణంరామచరిత్రజాలమధికంతస్మాద్యదిత్యజ్యతే
తత్రాద్యగ్రసవత్తరం కలిహరం మార్గాన్తరం నాస్తిహి
తస్మాతర్కవ్యకరానిరస్యవిషయానన్యాన్మహీమణ్డలే
శ్రీమద్రామకథా సుధారసమయే కావ్యే యతన్తేసదా

నటీ:-తర్కవ్యాకరణ ప్రబన్ధకవితా చాతురీ ధురీణస్యాఽస్య
కవే ర్వచాంసి కథం రసవత్తరాణి

సూ-శ్లో॥తర్కవ్యాకరణప్రబన్ధకవనైః కార్కశ్యయుక్తాప్యసౌ
వాణీకావ్యవశాత్ప్రసాదగుణతస్సర్వైఃప్రశంస్యాభవేత్
సూర్యోగ్రీష్మవశాన్మహాతపవశాదత్యన్తతీక్ష్ణోఽపిస
న్వర్షాకాలవశాత్సమస్తజగత స్సన్తోషకారీ భవేత్

నటీ-సాధు సాధు ఆర్యమిశ్రై రుక్తమ్

సూ-ఆర్యే! అల మలం కాలహరణేన సామాజికా స్త్వరన్తే
(నేపథ్యే।)

శ్లో॥నానా రాక్షస శిక్షణాత్ను నితరాం రామాత్మనా భూతలే
జాతోఽహంసుతరాంసురాధిపముహుర్భీతిస్త తస్త్యజ్యతామ్
అద్య స్వీయ కళత్రహారిణ మనుుంరక్షోఽధిపంరావణం
స్వేచ్ఛాధీనతయాచరన్తమనిశంతంనాశయామిస్వయమ్

సూ-(సవిమర్శమ్)నూనమిదంరావణ
జాధిపతిమాశ్వాసయతోరామస్య
సోదరస్య దేవదత్తస్య వచనమివ
మవిలమ్బితమేవనమరాభిముఖోభ.
(పార్శ్వతోఽవలోక్యసపరిమోదం)

శ్లో। సుగ్రీవాదిబలాన్వితో రఘువర స్స్వీయ జేనాశ్రి
రామ స్స్వీయ కళత్ర సాధన రతో రక్షోహ్యతౌతత్పరః
ఆరుహ్యోఽతితరాంరథం నిజమనోవృత్త్యాచరన్తంభృశం
మధ్యాహ్నార్కమరీచిజాలసదృశ శ్చాయాతియుద్ధోన్ముఖః
తదావామప్యనన్తరకరణీయాయసజ్జీభవావఇతినిష్క్రాన్తౌ
ఇతిప్రస్తావనా

తతః ప్రవిశతి రామోయథోక్తసన్నాహః ససారథినా
రథేనసహ

రామః-అయి లఙ్కాపురీం ప్రతిచోదయ రథమ్

సారథిః-ఆయుష్మన్ మయాఽభిజ్ఞాతమేవ భవత శ్చికీర్షిత మిన్ద్రాదీనా మాగమనవశాత్

రా-రావణదుర్వృత్తం కార్యాన్తరవశాత్ సురాధీశముఖా త్తానవశేష మాకర్ణితం తత స్సవిస్తరం బ్రవీతు భవాన్

సఞ్చారిణో నారదస్య ముఖా త్సర్వం మాకర్ణితం తద్యథాశ్రుతమాయు ష్మతే తత్రభవతే విజ్ఞాపయామి

రా-ఉచ్యతాం సావధానం శృణుమః

సా-శ్లో॥ సోఽయం రావణనామధేయకలితో దైత్యాగ్రణీర్దుష్టధీ ర్దేవానాం పత్తనమావృణోతి సతతందివ్యాఙ్గనాస్సర్వథా నానామార్గగతోహరత్యనుదినంకల్పాంశ్ఛినత్తి స్వయం స్వేచ్ఛాధీనతయా చరత్యతితరాం రత్నాని ముష్ణాతిచ కిఞ్చ

శ్లో॥ ఇన్ద్రోఽతీవభయాన్వితస్సురరిపోర్లీనో గుహాసుస్వయం ధ్వాన్తేనాతితరాంపరికాశరహితాస్స్వాసుస్వయం సఞ్చరన్ నిద్రాభావ నితాన్తరక్తనయనో ద్భూతపరికాశశ్రియా తత్రస్థంఖలుదుష్టజ న్తునివహంలుమ్పన్స్వజాగర్త్యహో

రా-అహో! ఇన్ద్రస్యాపీదృశీ దురవస్థా తతస్తతః

సా- శ్లో॥ అగ్నిశ్శీతలతాం గతస్సమభవ త్తత్తేజసా నిర్జితో
దారూణాం నిరపేక్షణా దనుదినం తస్య ప్రసాదాతురః
పాకాగార నివాసతా ముపగతః పాకం కరోత్యఞ్జసా
మధ్యేవారిధి బాడబాగ్నిమిషతో గూఢం నిమజ్జ్య స్థితః

రా-అహో! అగ్నేరపీదృశ్యవస్థా తతస్తతః

సా-శ్లో॥తస్యోద్యానతలేచరన్మృదుతరంవృక్షాన్స

సౌఖ్యంగాఢతరంతదీయమనసఃకుర్వన్నప
మన్దంమన్ద మసౌ ప్రసాదనిరతో భీత్యాయ
తిష్ఠత్యద్య మరుత్తదీయ నిలయం సంశ్రిత

రా-అహో! జగత్ప్రాణస్యాపీదృశీ గతిస్తతస్త

సా- శ్లో॥ సూర్యాచన్ద్రమసౌతదీయనగరేవిద్యు
శ్లాఘా పాత్రతయా స్థితౌ ప్రతిదినంరాత్రిందివంసర్వతః
ధ్వాన్తాభావవశాత్సమస్తవిభవాస్సమ్ప్రీతిభాజోభృశం
తత్రత్యానహిజానతేతిమిరతోబాధామహోదానవాః

రా-అహో! సూర్యాచన్ద్రమసోరపీయందురవస్థా తతస్తతః

సా- శ్లో॥ తస్య ద్వారతలే సమస్తవిభవోపేతే మహాధీరధీ
స్సోఽయంసూర్యతనూభవోభృతమహాదణ్డోనిరస్యాధికం

లజ్జాందీనముఖో ధృతాసినివహో నిర్బద్ధతస్సర్వదా
ద్వాఃస్థస్యప్రతిపత్తిమేవ నితరాంధత్తేకృతాఽన్తోన్వహమ్

రా-అహో! యమస్యాఽపీదృశో నిర్బద్ధ స్తతస్తతః

సా-శ్లో॥పారావారమమేయమప్రతిరసాలఙ్కాపురంచాభితో
దుర్గంశతుద్రిదురాసదంజలమయంసమ్పాదయ స్సర్వదా
మాంసాహారతయాంపయోధినిలయే యాదాంసిసంవర్ధయ
న్నాశఘ్నోనీరనిధా వసత్యతితరాం తస్యానుకమ్పాతురః

-అహో! వరుణస్యాపీదృశీపరిస్థితి స్తతస్తతః

శ్లో॥విఖ్యాతో ధనదస్స్వకీయనిలయేశమ్భుంతదీయంగురుం
సంస్థాప్యాతితరాంస్వసోదరమహాకాన్త్యాభయేనాన్వితః
శైవంమన్త్రముపాస్యతంప్రతినయన్నత్నానిదివ్యాన్యహో
తస్యానుగ్రహపాత్రతా ముపగత స్తద్రావణస్యాగ్రజః

రా-అహో! స్వసోదర కుటుమ్బస్యాపీదృశీగతిస్తతస్తతః

సా-శ్లో॥విఖ్యాతామితఘోరకృత్యనిపుణోదుష్టాగ్రణీరాక్షసో
రమ్భాద్యప్సరసాంనిరీక్షణవశాత్కామాతురో రావణః
తా స్సర్వాః కమనీయరూపకలితారమ్భాదిదివ్యాఙ్గనా
ఆనీయస్వపురంస్వకీయమనిశంకారాగృహంప్రాపయత్

రా-అహో రావణప్రభావో నిరవధికః. యతో దేవాన్సర్వా
నపి ధిక్కరోతి

సా-(సాశ్చర్యమ్)

శ్లో॥ యస్యాసీ చ్ఛమ్భుపూజా రతి రధికతమా శ్లాఘనీయా నితాన్తం
యస్యాసీద్బ్రహ్మవంశేఽజనిరతివిభవే సర్వథాశంసనీయే
యస్యాసీత్కర్మకాణ్డే మతిరతిబహుళా వన్దనీయానికామం
సోఽయం దుర్వృత్తమార్గః కథమభవదహో రావణో లోకగర్హ్యః

రా-శ్లో॥ తత్తాదృఙ్మహనీయమూర్తిరధికం పూజ్యోఽప్యసౌ రావణః
ప్రారబ్ధాతిశయాత్తథావిధమహో దుర్వృత్తమార్గోఽభవత్
ప్రారబ్ధం పరిభోజ్యమేవ నితరాం బ్రహ్మాదిభిశ్చాప్యహో
బ్రహ్మాద్యా అపి కర్మజాతఫలగాః కింవా బహూక్త్యా మమ

సా-తథాపి తథావిధో రావణ స్తత్రభవతాఽఽయుష్మతా
కథం జేతుం శక్యః

రా-శ్లో॥ సోఽయం కర్మవశాదుపాత్తవిభవోఽప్యాసన్ననాశోఽధునా
దుష్టాత్మా స్వయమేవ నశ్యతితమాం రక్షోగ్రణీ రావణః

తస్మాదస్య వినాశనేతు నితరాం సద్ధేతుమాత్రంవయం
దుర్వృత్తో జగతీతలే విజయతే కోవా మహాఘాతుకః

సా-సమ్యగుక్తమాయుష్మతా ప్రికృత మన నరామః, ఆయు
ష్మన్ రావణవిజయ స్తిష్టతు ప్రికృతేఽపార సముద్ర
స్యైన్యైస్సహకథం లఙ్ఘనీయోభవేదితిభయాక్రాన్తం
మే మనః

రా-మాభైషీః, మధ్యేసముద్రం సేతుం నిర్మాయతద్వర్త్మనా
ఆకాశమార్గేణచాఽపారమపి సముద్రం లఙ్ఘేమహి

సా-అగాధేఽపారే చ సముద్రే సేతునిర్మాణ మిదానీంకథం
ఘటతే?

రా-అస్మదీయబలే మహాశక్తిమతా నలేన

సా-సేతుః పాషాణై ర్భావ్యం నను, ఈదృశమహాసముద్ర
ప్రివాహే పాషాణోన్మజ్జనం కథం భవేత్

రా-నీలస్య హస్తస్పర్శతో జలే పాషాణమప్యున్మజ్జతి

సా-తర్హ్యమానుష ప్రిభావః ఖలు నీలః

రా-అథకిమ్

సా-తర్హి సేతువిరచనార్థం సత్వరం యత్నః క్రియతామ్,
అయం సమీచీనః పన్థాః

రా-కస్కోఽత్ర భోః

ప్రతీహారీ-జయతు జయతు స్వామీ

రా-కపయస్సమాహూయన్తామ్

ప్ర-(నిష్క్రమ్య కపిభి స్సహ ప్రవిశతి)

రా-అద్యలఙ్కాపురీంగన్తుంమధ్యేసముద్రం సత్వరంసేతు ర్ని
ర్మీయతామ్

కపయః-తథా[ఇతితదీయా మాజ్ఞాంశిరసిధృత్వాతదనుజ్ఞాతా
యాతాః. తతో రామాజ్ఞయా తత్క్షణం మధ్యేవారిధి
వానరై స్సేతు ర్వినిర్మితః)

సా-(స్వగతమ్(అహో రామాజ్ఞయాసర్వైరపివానరైః
క్షణాదేవ మధ్యేసముద్రం సేతుర్వినిర్మితః. అమానుష
ప్రభావంఖలు కపిబలమ్

(ప్రకాశమ్)

శ్లో॥ రామాజ్ఞావశతస్సుస్తకపిభిః సేతుఃకృతోవారిధా
పాషాణైర్మహనీయరూపకలితైశ్చిత్రావహాః పశ్యతాం
ప్రఖ్యాతాఽమితవైభవేనకలితోమోదావహాస్సత్వరం
తం వీక్ష్యాతితరాంసమస్తమనుజాఆశ్చర్యమగ్నాస్తదా

రా-పశ్యతు భవాన్ యథాభిలషితం సముద్రం విలఙ్ఘ్య లఙ్కాసమీపం ప్రాప్యత్ర సువేలాచలమాశ్రయేమహి

సా- దుర్విజ్ఞేయప్రభావాహి మహాత్మనః. మహాత్మనాం కిం దుర్లభమ్

తతః

శ్లో॥ ద్వేగవ్యాతిశతే పయోధి రధికో గన్తుం కథం శక్యతే
పర్న్థానం సమతీత్య మామకదృశో స్పందవిద్యతే సాగరః
ఇత్యాలోచ్య తదీయ లఙ్ఘనవిధౌ మార్గాన్తరే నిస్పృహః
స్వీయా దేవవిమానతో రఘువరో లఙ్కాసమీపంగతః
అపిచ

శ్లో॥ మధ్యేవారిధి సేతుతో బహుమహాపాషాణజాలైః కృతా
త్తీర్త్వా వారిధి మప్రమేయవిభవం సైన్యంకపీనాంతతః
నిశ్శఙ్కం నిరుపద్రవం సుఖకరం శ్రీరామకార్యాతురం
లఙ్కాద్వీప సమీపమాగతమహో హర్షాన్వితం
సత్వరం

కిఞ్చ

శ్లో॥ తతోऽస్థం మహనీయరూపకలితం ఖ్యాతం సువేలాచలం
గత్వాతత్రమహానివాసశిబిరం కృత్వామహానార్యఘువః

స్వీయేనైవ బలేన తత్ర నితరాం సన్నాహయన్నగ్రే
విఖ్యాతామితవిక్రమో రఘుపతిస్తం జేతుకామో భవత్
(తతః ప్రవిశతి నిద్రాయాః విబుద్ధో రావణః)

(స్వగతమ్) కోఽపి రాజాఽస్మజ్జిగీషయా సువేలాచల
మాక్రమ్య ససైన్యం స్థిత ఇతి స్వప్న స్సమజని తద్యథార్థం
జ్ఞాతవ్యమ్

(ప్రకాశమ్) కస్కోఽత్రభోః

ప్రతీహారః-జయతు జయతు స్వామీ దేవ కోప్యస్మదీ
యోఽనుచరో ద్వార మధ్యాస్తే

రావః-సత్వరం ప్రవేశ్యతామ్
(ప్రతీహారీ నిష్క్రమ్య సువేలాచల నియుక్త పురుషేణ
సహ ప్రవిశతి)

పురుషః-జయతు జయతు దేవః. అహం సువేలాచల
నియుక్తో భవదీయోఽనుచరః

రావ-అథకిమ్, కిమర్థ మత్రాగతో భవాన్

పు-కోపిరాజాఽస్మదీయం సువేలాచల మాక్రమ్య ససైన్యం
భవజ్జిగీషయా స్థితః

రావ-(స్వగతమ్) అస్మదీయస్వప్నవృత్తాన్తో యథార్థమేవ
(ప్రకాశమ్) తత్సర్వం సవిశదం బ్రవీతు భవాన్ ·

పు-అలీప్రియాసహం దూతముఖా దేవ తత్సర్వం సవిశద
మవధేయమ్

(ఇత్యుక్త్వా తదాజ్ఞయా నిష్క్రాన్తః)

రా-కస్కోఽత్రభోః

ప్రతీహారః-జయతు జయతు స్వామీ

రావ-దూత స్సమాహూయతామ్

(ప్రతీహారః-నిష్క్రమ్య దూతేన సహ ప్రవిశతి)

దూతః-స్వస్తి భవతే మహారాజాయ

రావ-కోఽపి రాజాస్మజ్జిగీషయా సువేలాచల మాక్రమ్య
ససైన్యం స్థిత ఇతితత్ప్రేనాఽస్మదీయానుచరేణమహ్య
మిదానీమేవ విజ్ఞాప్య గతం తస్మాత్త్వయా సత్వరంగ
త్వాతత్సర్వంసవిశదంజ్ఞాత్వాత్వరితతః మాగమ్యతామ్

(దూత స్తథేత్యాజ్ఞాం రాజ్ఞ శ్శిరసా వహన్నిష్క్రాన్తః)
తతః ప్రవిశతి మాల్యవాన్మన్త్రి)

మాల్యవాన్-(స్వగతమ్)అహో అస్మదీయచక్రవర్తీ రావణ
స్తమేవస్వప్నంచిన్తయంస్తదాగమనం నిరీక్ష్యైతైవస్థితః
(ప్రకాశమ్)స్వస్తి మహారాజాయ. అస్మాద్రృశేషు విద్య
మానే ష్వేతావతోపి స్వప్నా త్త్రభవతాం
వ్యాకులతాకా

ప్రతీ-దేవ ద్వార మధ్యాస్తే దూతః
(ప్రతీహారీ నిష్క్రమ్య దూతేనసహ ప్రవిశతి)

దూతః-జయతు జయతు మహారాజః.త్వచ్ఛాసనా త్సత్వరం
సువేలాచలంగత్వాతదుదన్తంసవిస్తరంజ్ఞాత్వామహారా
జాయ తుభ్యం నివేదయితుం సముపాగతో ఽహమ్

రావ-కీదృశ స్తదుదన్తః

దూ-శ్లో॥ సోయం సూర్యకులోద్భవో రఘువరో రామాభిధా
నోనృపః
కృత్వాసేతుమమేయవైభవయుతంమధ్యేసముద్రంతతః
జేతుంస్వీయకళత్రహారిణమముంత్వామద్యసంప్రాప్తవాన్
సర్వం తథ్య మిదంతదీయముఖతో జ్ఞాతంబహూక్తేనకిమ్
(ఇత్యుక్త్వా రాజాజ్ఞయా నిష్క్రాన్తః

మాల్యవాన్-(స్వగతమ్)

శ్లో॥ దూతో రావణశాసనాద్ద్రుతతరంగత్వాసువేలాచలం
తత్రస్థంవిషయంసమస్తమపితంజ్ఞాత్వామహాధైర్యతః
స్వీయంరావణసన్నిధిం లఘుతరంసంప్రాప్య లోకోత్తర
స్తత్రస్థం సకలం న్యవేదయదయం రాజ్ఞే మహారక్షసే

కిఞ్చ

శ్లో॥ ఆకర్ణ్యైతదవేక్ష్య దూతముఖతో లఙ్కాపతీ రావణ
స్తంజేతుంనిశరాంస్వసైన్యమమితం సన్నాహయ స్థిరధీః
విఖ్యాతామితవేషభీషణతయారక్షోధినాధైర్వృతో
రామంజేతుమహోసముత్సుకమనాయుద్ధేప్రవృద్ధేఽ
భవత్

అహో! రామరావణయోర్మహాన్సమరసమయ
స్సంప్రాప్తః.
అహమప్యస్మదీయస్వామిబలంపోత్సాహయితుం
గచ్ఛామీతి నిష్క్రాన్తః
(తతః ప్రవిశతివిభీషణః) యుద్ధాద్వినివర్తయితుమనా
రావణం సాఞ్జలిబద్ధమిశ్రంసవినయం వ్యజిజ్ఞపత్)

శ్లో॥ భోభోరావణమామకీనవచనంసంశ్రూయతాంశ్రద్ధయా
త్వచ్ఛ్రేయోనిరతోఽనఘస్తవమహాబన్ధూద్వహాశ్చా
ప్యహం

ఆలోచ్యాతితరాంసమస్తవిధయా యుద్ధంనకార్యంత్వయా
నోచేత్సర్వవిధావిపత్తిరమితా స్యాన్నిశ్చయోగృహ్యతామ్

(సవిమర్శమ్)

శ్లో॥ జానీషేకిముశత్రురాజమముక సూర్యాన్వవాయోద్భవో
నామ్నా రామఇతి ప్రభూత ధరణీ బాధానివృత్త్యై భువి
యజ్జాత స్త్వజితర థస్య తత్రభవతః పుత్రాత్మనా శ్రీహరి
ర్జాతః ప్రాకృతవన్నిరీక్షణమహో తేసాహసిక్యంమహత్

రావ-(సాగ్రహమ్) తతస్తతః

విభీ-(సౌత్సుక్యమ్)

త్రైయక్షంకార్ముకంసవ్యదళయదధికంజానకీంతామదూహే
నానావీరాగ్రగణ్యేష్వధికతమధనుష్పాణితే మైక్షయచ్చ

శ్లో॥ నానావీరాగ్రణీరిత్యధిసభమధికం తుష్టువు స్తత్రసభ్యా
స్తస్మాచ్ఛ్రీరామతుల్యోనభవతిభువనేకోపివీరాగ్రగణ్యః

రావ-(సాపహాసమ్) తతస్తతః

విభీ-(సభక్తిప్రకర్షమ్)

శ్లో॥ యన్నామస్మరణాత్సమస్తదురితధ్వంసోభవేద్దేహినాం
యన్నామస్మరణాత్సమస్తవిభవావాప్తిర్భవేత్ప్రాణినాం

సోయంసర్వగుణోత్తరోవిజయతేరామోనవామానవ
శ్శుద్ధాద్వైతవిశుద్ధతత్వ నిలయో బ్రహ్మైవరంనాన్యథా

రావ-(సామర్షమ్) తతస్తతః

విభీ-(సాదరమ్)

శ్లో॥ వక్ష్యేఽహంరఘునాయకస్యసుగుణా న్సంశ్రూయతాం
శ్రద్ధయా
శిష్టానుగ్రహదుష్టశిక్షణకృతే జాతః పుమాఞ్ఛాశ్వతః
పిత్రాజ్ఞానియతో విమాతురపిభోః ప్రీత్యాకరోరాఘవో
వైమాత్రేయ కృతాదరస్సరసధీ స్తత్వజ్ఞచూడామణిః

రావ-(సాసూయమ్) తతస్తతః

విభీ-(సానన్దమ్)

శ్లో॥ జ్ఞాతారాజ్యస్యతన్త్రంతదనుభువిమహా రాజ్యరక్షాధురీణః
కర్తాన్యాయ్యస్యనిత్యంసకలభువిమహాపక్షపాతేనశూన్యః
దీనోద్ధర్తానితాన్తంబహుజననివహాప్రీతిభర్తామహీయా
నేవంభూతఃపుమాన్కోభువిభవతిమహాఽసూయయా
కింవదత్వమ్

రావ-(సక్రోధమ్) తతస్తతః

విభీ-(సహర్షమ్)

శ్లో॥ సౌహార్దం పితరాం స్వసోదరజనే వాచాంనమేగోచరో
రాజ్యంసర్వమపిప్రతిష్ఠితమభూ త్ప్రేమాస్పదం సోదరే
వైమాత్రేయకృతామహోఽసహనతాకుత్రాపినాస్త్యేవభో
స్తత్త్యాగేన సమో నచాస్తి భువనే నాస్త్యేవ నాస్త్యేవహి

రావ-(సమాత్సర్యమ్) తతస్తతః

విభీ-(సోత్సాహమ్)

శ్లో॥ తస్య స్వాశ్రిత పక్షపాత విభవస్సర్వప్రశంస్యోమహా
స్తస్యాతీవసమస్తకార్యనివహేనైపుణ్యమత్యుత్కటం
కుత్రాదృష్టచరంయథోక్తకరణంమాన్యాతిమాన్యాస్పదం
తస్మా ద్రామసమో నచాస్తి భువనే నైవాస్తినాస్త్యేవహి

రావ-(సాగ్రహమ్) తతస్తతః

విభీ-(సోల్లాసమ్)(సోదాహరణమ్)

శ్లో॥ సౌజన్యం నితరా మగణ్య మనఘంసాక్షీపునర్లక్ష్మణో
వైమాత్రేయ మహోదరేతు భరతస్త్వేవాత్రసాక్షీపునః
పిత్రాజ్ఞానిరతౌదురాసదమహారణ్యం మహాసాక్షి త
ద్దుష్టవ్యూహవినాశనే ఖలు మహాసాక్షీతు వాలీ పరమ్

రావ-(సాద్భుతమ్) తతస్తతః

విభీ (సప్రమోదమ్)

శ్లో॥ పాదాక్రాన్త జనావనే బలయుత స్సాక్షీతు కాకాసుర
స్తత్సాహార్ద విధౌ మహాపటుతర స్సాక్షీ కపీనాం పతిః
తద్విశ్వాసవిధౌమహాఘనతరస్సాక్షీతుగృధ్రేశ్వర
స్సాక్ష్యం చాధికమస్తి రామచరితే విశ్రమ్యతే తావతా

రావ-(సావహాసమ్)

శ్లో॥ కాకో గృధ్రః కపిశ్చాత్ర రక్షశ్చాహో తతఃపరమ్
తత్సాక్ష్యంతు న కర్తవ్యం నాత్ర విశ్వాస్యతా భవేత్

పునశ్చ

శ్లో॥ కాకశ్చ గృధ్రశ్చ కపిశ్చ రక్షః
సాక్షీ పరం కర్మణి రామభర్తుః
ఏతే నవిశ్వాస్యపదం భజన్తే
శ్రీరామదేవస్య మహాచరిత్రే

విభీ-(సశాన్తమ్)

శ్లో॥ కాకో నవా గ్రామ నివాసకాకో
గృధ్రో నవా కేవలగృధ్రరూపః
కపిర్నవా కేవలవృక్షచారీ
రక్షో నవా కేవల దుష్టవర్తి

శ్లో॥ సమస్త లోక ప్రథిత ప్రభావౌ
తౌ కాకగృధ్రౌ కపిరాక్షసౌ తౌ

రూపేణ తేషాం ప్రథితా సమాఖ్యా
విశ్వాసయోగ్యాహి మహానుభావాః

కిఞ్చ రామస్య సామర్థ్యం ప్రత్యక్షతోఽనుభూయతే కింవా దీర్ఘాలోచనయా

శ్లో॥ మధ్యేవారిధి సత్వరంబహు మహాపాషాణజాతైరిమం
కృత్వా సేతుమమేయవైభవయుతంస్వైర్యైర్బలైస్సాంప్రతం
తీర్త్వావారిధిమద్యరామనృపతిర్యాతస్సువేలాచలం
ప్రత్యక్షీక్రియతేతదీయమహిమా కింవాఽనుమానేనతే

రావ-కింవా ప్రగల్భవచనైర్జ్ఞానే తదీయం బలమ్

శ్లో॥సోయంపఙ్క్తిరథాత్స్వవృద్ధవయసిప్రోద్భూతవానాత్రిఘువ
స్తస్మాత్తస్య బలంమహత్తరమిదంనోవాభవేన్నిశ్చయః
బీజందార్ఢ్యయుతంభవేద్యదితదావృక్షోబలీయాన్భవే
ద్బీజంశక్తివిహీనతాంయదిగతోవృక్షఃక్రశీయాన్భవేత్

విభీ-(సవిమర్శమ్)

శ్లో॥సాలాన్సప్తమహోన్నతాన్స్ఫురతరాజ్యాఖ్యోపశాఖాన్వితా
నేకేనైవ శరేణ చైకసమయే సర్వేషు పశ్యత్స్వహో
విచ్ఛిన్నాభువిపాతితాఃఖలుమహాసుగ్రీవసమీపేస్థితే
ప్రత్యక్షీక్రియతే బలం రఘుపతేః కింవాఽనుమానేనతే

అపిచ

శ్లో॥ యో వామస్థుభిరాడీశ్వర మహాకజ్వాళరాశింతృణా
చ్ఛిత్త్వైకశరేణ పశ్యతి మహాభూత ప్రపక్షే సతి
సుగ్రీవస్య మహాకపీశ్వరపతే ర్విశ్వాసహేతో స్తతః
ప్రత్యక్షీక్రియతే బలం రఘుపతేః కిం వాஉనుమానేన తే

కిఞ్చ

శ్లో॥ యో వాలీ మహనీయశక్తికలితః కక్షేణ సమ్పీడయం
స్త్వాం వీక్ష్యాతితరాం రుదన్త మధికం ప్రాణావశిష్టం జహౌ
చిచ్ఛేద స్వయమేవ తం రఘుపతి స్సుగ్రీవవాక్యాదరః
ప్రత్యక్షీకృతమేవ రాఘవబలం కిం వాஉనుమానేన తే

శ్లో॥ యత్పాదాబ్జరజఃకణస్పృశితరాం సమ్ప్రర్కతస్తత్క్షణం
ఘోరారణ్యగతా శిలాపిసుతరాం చైతన్యహీనాప్యసౌ
సన్త్యజ్యాతితరాం స్వరూపమనఘం రూపం దధౌ స్త్రీమయం
ప్రత్యక్షీక్రియతే తదీయమహిమా కింవాஉనుమానేన తే

రావ-(సాక్షేపమ్) జానే ర మస్య తత్త్వం కిం బహునా

శ్లో॥ స్త్రీహన్తారమమేయదర్పకలితం గర్వాన్వితం రాఘవం
ఘోరారణ్యముపాసయద్దశరథో నో చేత్కథం సన్త్యజేత్
రాజ్యస్యాతితరాం సురక్షణవిధౌ శాస్త్రోర్ధ్వనా సమ్మతం

జ్యేష్ఠంసర్వజనాభిగమ్యసరణి-విఖ్యాతిపాత్రంభృశమ్
(సాటోపమ్)

శ్లో॥ ఏవం శూర్పణఖాపరాభవకరంక్రూరాత్మకం రాఘవం
జ్ఞాత్వాస్వీయకుటుమ్బఘాతుకమముంహాతుంకథంశక్యతే
సేయంశూర్పణఖాపరానచభవత్యేషా పరం సోదరీ
దృష్ట్వాతాంక్షతకర్ణనాసకలితాంజిహ్రేతినోకింభవాన్

విభీ-(సవినయమ్)

శ్లో॥ సేయంశూర్పణఖాముమోహనితరాంశ్రీరామచన్ద్ర
ప్రభుం
తస్మాత్ప్రథమికోమహాన్భవతిభోమన్తుస్తదీయోధ్రువం
తస్మాత్త్వంవిరమాద్యసఙ్గరమహోయత్నాత్తుకాలస్యాన్తకా
త్తస్మాన్నామకవాక్యజాతమనఘంసఙ్గృహ్యతామగ్రజ
(పునరపి సనిష్కర్షమ్)

శ్లో॥ రాజ్ఞో యజ్ఞసముద్భవాంభగవతీంలక్ష్మీకళాంజానకీం
దత్వా శ్రీరఘువంశ సాగరశరచ్చన్ద్రాయ విష్ణ్వాత్మనే
నానా రాక్షస శిక్షణాద్భుత మహాప్రజ్ఞావతే ధీమతే
వంశస్యాఽతితరాంప్రవృద్ధినిరతోధన్యశ్చిరాయుర్భవ
[ఏవంయుక్తిప్రయుక్తికయాపిదశకన్ధరోఽనివార్యమతిమా
న్రామేణ యోద్ధుకామఏవాసీత్]

విభీ-(ఆత్మగతమ్)

శ్లో॥ పయోదానేన సర్పాయ
పయో విషమయం భవేత్
నైవామృతం భవేత్క్వాపి
స్వాదనీయం మహీతలే

ఇత్యుక్త్వానిష్క్రాన్తః

(తతః ప్రవిశతి హనుమాన్) దీర్ఘతమం వాలమున్నతాసనీకృత్య విభీషణమనాలక్ష్య సమరోద్ధతం రావణమభిముఖీభూయ నిర్భయం సంస్థితః)

రావణః-(హనుమన్తమభిముఖీ భూయ) (సౌద్ధత్యం)

శ్లో॥ కస్త్వంకిన్నామధేయో వదతు సతు భవాన్కిన్ను కార్యం నిరీక్ష్య
ప్రాప్తోమద్రాజ్యభూమింజలధిపరివృతాంశత్రురాజైర్దురాపామ్
నానాసైన్యాభిగుప్తాంబహువిధవిభవైర్ద్వారపాలైరుపేతాం
నోచేత్త్వాంఖడ్గతో మేప్రబలతమముం ఛేదయిష్యామి సత్యమ్

హనుమాన్-(సాపహాసమ్) మదీయంవృత్తాన్తంశ్రోతుమిచ్ఛసి యది శ్రూయతాముచ్యతే

శ్లో॥స్వస్తి శ్రీరఘురామ సద్మని పరం సత్పత్రికావాహక
స్సోఽహంవాయుసుతస్త్వదీయపదగోనామ్నాహనూమానితి
కర్ణాకర్ణికయాత్వదీయచరితంశ్రుత్వాసమాయాతవా
న్సీతాంరామవిభోఃప్రియామవనిజాంహృత్వాకథంజీవసి?

(పునస్సావహాసమ్)

శ్లో॥ జానీషే.కిమురామనామకనృపంసూర్యాన్వవాయోద్భవం
తద్భార్యాంజనకేశ్వరస్యతనుజాంభూపుత్రికాంపావనీమ్
హృత్వాత్వంతస్కరవృత్తితోనిజగృహేసన్నిష్ఠసేత్వాంముదా
తస్మాత్త్వాంసబలంసపుత్రకమముంహర్తుంసమాయాతవాన్

రావ-(సావహాసమ్)

శ్లో॥ స్త్రీషాన్తార మరణ్యవృత్తికలితంనిష్కాసితం బన్ధుభి
ర్న్యాయ్యాన్యాయవిచారశూన్యమముకంధిగ్రాఘవం
త్వత్ప్రభుమ్
మాం మర్త్యాదనవృత్తిజాతకలితం రక్షోధినాథాధిపం
జిత్వాత్వంనకథంభవిష్యసిమహచ్చిత్రంవిచిత్రంత్విదమ్

హను-(సాక్షేపమ్)

శ్లో॥ సీతాయావిదితేస్వయంవరమహేశమ్భోర్ధనుర్భఙ్గతో
నానారాజవరేణ్యభాసురతమేఖ్యాతేసదస్యేవ తత్

విస్పష్టంసమభూన్మహాభుజబలంస ర్వేషుపశ్యత్స్వహో
కింవావ్యర్థవచోభి రద్య నితరాం గర్వోత్తరై స్తావకైః

రావ-(సగర్వమ్)

శ్లో॥ కైలాసోద్ధరణేనమామక మహాబాహాబలంరోదసి
ప్రఖ్యాతం వితతం సమస్తమనుజై రాకర్ణితం వర్ణితమ్
తస్మాన్మామకబాహు విక్రమబలాక్షేపేణ కింవా భవే
త్తస్మాత్త్వంవిరమాతిదూరమేణపథాద్ఘాతోఽసిశాఖామృగ

(పునరపి సాక్షేపమ్)

శ్లో॥ వృక్షేణాన్తరితేనరామవిభునానుగ్రీవసోదర్యకం
హత్వా వాలినమస్యరాజ్యమఖిలంసుగ్రీవమూర్ధ్న్యర్పితమ్
తస్మాద్రాఘవబాహుయుగ్మనిలయంజానేబలంతత్వతః
వాగ్గ్రామమైస్త్వదీయలపితైర్దమ్భాన్వితైస్సంభృతమ్

హనుమాన్-(సాగ్రహమ్)

శ్లో॥ కిఇచ్ఛత్వంకృతవీర్యనన్దనమహాకారాగృహేసంస్థితో
భిక్షాంప్రాతమయామయాచతతదాబ్రహ్మపులస్త్యస్వయమ్
తేనైవాఽతరాంత్వదీయభుజగర్వప్రాబల్యమావేద్యతే
తస్మాత్వంవిరమాతిగర్వవచనైస్స్వీయపరిశంసాపరైః

శ్లో॥ కింవాదామ్భిక భాషణైర్బహువిధైర్గర్వోత్తరైస్సాన్త్వ్రి తం
దూతస్త్వంనహిదణ్డ్యఏవనితరాంకింవాపరిలాపైస్తవ
రామంసాన్త్వయ మేవ చాద్యనితరాం సైన్యైశ్చబన్ధూద్వహై
శ్చిత్వాభూతబలింకరిష్యతిరిపుస్తత్కథ్యతాంత్వత్ప్రభోః

హనుమాన్-(సాహఙ్కారమ్)

శ్లో॥ కింవాదూషణతఃపరస్పరమహోయుద్ధాయసన్నహ్యతాం
తేనైవాతితరాంపరస్పరమిదం హోబలంజ్ఞాయతామ్
ఇత్యుక్త్వా దశకన్ధరేణ నితరాం నిశ్చిత్య యుద్ధం పరం
ప్రాప్యాయం శిబిరంరఘూద్వహవరంప్రోవాచ వార్తా
మిమామ్

తతః ప్రవిశన్తి తదీయంయుద్ధకౌశలం ద్రష్టుం సకుటుమ్బ
మిన్ద్రాదయోదేవానారదాద్యామహర్షయోవిద్యాధర
ప్రముఖా దేవయోనివిశేషా ఇతరేచ. తై రమ్బరతలంనిర
వకాశ మాసీత్

(నేపథ్యే మహాన్కలకలః)

నారదః-కోయంకలకలః?

పురన్దరః-(సోత్సాహమ్)

ఉభయబలంయుద్ధాయసన్నద్ధమ్. తథాహి

శ్లో॥ ఆదౌహస్తిబలంతతోహయబలంపశ్చాద్రథానాంబలం
సఙ్ఖ్యాతీతమథోపదాతినిచయస్స్వీయాయుధైరుజ్జ్వలః

ఇత్థంతత్క్రమశశ్చతుర్విధమిదంయాతంమహాసైన్యకం
తద్దృష్ట్వాభువనంప్రకమ్పితమభూత్సర్వాత్మనాభీతితః

శ్లో॥ రక్షస్సైన్యముపాగతంసమభవత్తద్రావణీయం పుర
స్సఙ్ఖ్యాతీతమమేయవైభవయుతంబాణాసనైర్భీకరమ్
పశ్చాద్రామమహీపతేర్ఘనతరంసైన్యంకపీనా మహా
ఇత్థంరాఘవరక్షసోర్బలమిదం సన్నద్ధమాసీత్తదా
(పునర్నేపథ్యేమహాన్కలకలః)

నారదః-(కోయం కలకలః)

పురన్దరః-(సానన్దమ్)

శ్లో॥ రక్షస్సైన్యమమేయశక్తికలితం తద్రావణస్యాధికం
సఙ్ఖ్యాతీత మమేయ బాణనివహైఃఖడ్గైశ్చభీత్యావహమ్
రామస్యాపి తథామహాకపిబలం సఙ్ఖ్యావిహీనంతదా
యోద్ధుంప్రాక్రమతాఽతిఘోర మమితం సేనాద్వయం
ధైర్యతః

కిఞ్చ

శ్లో॥ యుద్ధే నష్టమభూ త్సమస్తమపి తత్తద్రావణీయంబలం
తేనాత్యన్తమహానసమస్తమపి తత్తద్రామసైన్యం తదా
వీరాలాప శతావృతం సమభవ త్సన్తోషరావాన్వితం
తద్దృష్ట్వాఽతితరాంసమస్త దివిజాఆనన్దయుక్తాముహుః

నార-పశ్య! పశ్య!

శ్లో॥ హత్వావాలినమాహవేస్వపిచిరంవ్యాజాదయంరాఘవో
సుగ్రీవాయదదౌతదీయమఖిలంరాజ్యంతథాప్యగ్రజః
రామం కృతిమశత్రుమేవనితరామాశ్రిత్యయుద్ధాతురో
ద్రష్టవ్యాతు తదీయభక్తిరమితా రామే పరబ్రహ్మణి

పురన్దరః-(సహర్షమ్)

శ్లో॥సుగ్రీవోపిమహోపకారమధికంసంస్మృత్యరామప్రభో
ర్యుద్ధేరాక్షసవీరజాతమమితంలోకాన్తరం ప్రాపయత్
విశ్వాసస్తు కపీశ్వరస్య నితరాం సమ్మాననీయ స్సదా
తేనైవాతితరాంసమస్తభువనైస్సశ్లాఘితో౽భూదయమ్

నార-విభీషణస్స్వసోదరంరావణంవిహాయరామమాశ్రితవాన్
అహహ!

శ్లో॥ హిత్వాస్వీయసహోదరంఘనతరంవీరాగ్రగణ్యంసదా
రామంస్వీయకళత్రసాధనరతంసంశ్రిత్యసన్తిష్ఠతే
నైతన్న్యాయ్యమహోవిభీషణపతేసర్వజ్ఞచూడామణే
ర్విఖ్యాతామితకీర్తిః- సాధనరతే స్వద్వంశజాతస్య హి

పురన్దరః-(సప్రమోదమ్)

శ్లో॥ ఏతన్న్యాయ్యమసత్యమార్గనిరతంవిశ్వాసహీనం సదా
బన్ధంచాపితథాతథావిధమహాదుష్కార్యజాతోన్ముఖమ్

జ్ఞాత్వా రావణసోదరోఽపినితరాంసన్త్యక్తవాన్రావణం
లోకేసత్పురుషావదన్తిసుతరాందుష్టంత్యజేత్సర్వథా

నార-జామ్బవాన్రిక్షశ్చమూంవిదళయన్మధ్యాహ్నార్క-
సదృశో యుద్ధాఙ్గణంసముపైతి పశ్య! పశ్య!

శ్లో॥ రక్షస్సైన్యమిదంవిహన్తుమనసాఽసౌజామ్బవానాగత
స్తస్యాతీవసమక్షమేవబహవస్థాతుం శక్తా స్తదా
స్వీయ · వణసన్నిధింప్రతిగతాస్తేరాక్షసాస్సత్వరం
దూరంపుప్లువురేవరాక్షసగణాభీత్యాయుతాః కేచన

నారదః-(సహర్షమ్) స్వసేనాపరాభవవశాద్రావణానుజః
కుంభకర్ణోఽపి నిద్రాయాః ప్రతిబోధితో నిద్రాభఙ్గని
తాన్తరక్తనయన స్సాటోత్ప్రేక్షయకాల వీతిహోత్ర
ఇవ భయఙ్కరస్సమరోన్ముఖ స్సమాయాతి. తథాహి

శ్లో॥ నానాదున్దుభివాద్యకైశ్శ్రుతిపుటేస్సన్తాడితో యోముహు
ర్నిద్రాభఙ్గనితాన్తరక్తనయనోఽసౌకుమ్భకర్ణోఽధునా
నిద్రాయాః ప్రతిబోధితోఽసురవరోబాణాసనేనాన్వితో
యుద్ధార్థం సముపైతిరాక్షసమహాయూథాధినాథాగ్రణీః

పురం-(సభయమ్)

శ్లో॥ అగ్రజం రావణం వాఽద్య కనిష్ఠంవా విభీషణమ్

ద్వయోః కతర మద్యాయ మభిషేక్ష్యతి రాక్షసః
(నేపథ్యేమహాన్కలకలః)

నార-(సహర్షమ్)

శ్లో॥ సోఽయం రాఘవబాణసంహతివశాత్సఞ్ఛిన్న దేహో ముహు
ర్వీరస్వర్గముపాగతో ఘనతరోఽయంకుమ్భకర్ణోఽసురః
తస్యాఽత్యన్తశుభేస్వయంవరవిధానాపాత్రికారాన్వితం
వాచాయుద్ధమతీవఘోర మభవ ద్దివ్యాఙ్గనానాం మిథః

పురం-(సోద్వేగమ్)స్వసైన్యాధిపతిపరాభవమసహమానో రావణపుత్ర ఇంద్రజిదపి పరసైన్యజిగీషయా యుద్ధోన్ముఖ స్సమాయాతి

శ్లో॥సోఽయంరావణపుత్రకోఽబహుమహాస్త్రజ్ఞామధుర్యస్తదా సైన్యస్యాతితరాంపరాభవమముంద్రృష్ట్వాధనుశ్చాలయన్ విఖ్యాతామిత శౌర్యజాత లలిత స్సైన్యం కపీనాం తదా భిన్దన్కాలధనఞ్జయేనతులితోయాతోఽరిసైన్యంమహత్
(సభయమ్)

అమేయప్రభావోఽయంరాక్షసః,ఇతఃపరంకింవాకరిష్యతి

శ్లో॥ ఇన్ద్రజిద్బాణవర్షేణ పీడితం కపిసైన్యకమ్
రణాఙ్గణేఽనుముద్భూతం వాచాపిక్తుముగోచరమ్

పశ్య! పశ్య!

శ్లో॥ మాయాసీతాం ప్రకల్ప్యేయం
భిత్త్వా క్రకచధారయా
సమక్షం వానరేన్ద్రాణాం
వ్యామోహయతి సామ్ప్రతమ్

శ్లో॥ తద్దృష్ట్వా వానరేన్ద్రాస్తు
దుఃఖారావసమన్వితాః
రుదన్తి చాతిఘోరం తే
కార్య విప్రతిపత్తితః

శ్లో॥ విభీషణస్తు తాన్దృష్ట్వా న్యవారయత దుఃఖితః
నేయం సీతా భవేన్మాయా కల్పితా నచతథ్యభాక్
(నేపథ్యే మహాన్ కలకలః)

నార-కోఽయం కలకలః?

పురం-తాదృశోవీన్ద్రజి ల్లక్ష్మణకుమారేణ హతః

శ్లో॥సోఽయంలక్ష్మణబాణసంహతివశాత్సఞ్ఛిన్నకాయోఽభవ
త్స్వర్గం ప్రాపదధానఘుంబహుమహావీరైః ప్రశంస్యంగదా
తస్యాత్యన్తవివాహకర్మణి ముహుర్దివ్యాఙ్గనానాంమిథో
వాచాయుద్ధమతీవఘోరమభవన్నానాప్రకారాన్వితమ్

నాం- లక్ష్మణకృతస్వపుత్ర మరణశ్రవణద్విగుణీకృత
ర్ణోత్సాహో రావణస్తత్క్షణం లక్ష్మణం హన్తుకామః
ప్రళయకాలరుద్రఇవ సమరాఙ్గణం సమాగతః. ఇతఃపరం
కింవాభవిష్యతి

శ్లో॥ సోయం రావణమార్గణాహతివశాన్మూర్ఛాంగతో లక్ష్మణ
స్తం దృష్ట్వాఽతితరాం రఘూద్వహ మహా త్సైన్యం
సుదూరంగతమ్
ఆగత్యాథ మరుత్సుతోఽతిబలవాంస్తజ్జీవనార్థం తదా
నేతుం తాం మృతజీవినీమభిగతో ద్రోణాచలంసత్వరమ్

శ్లో॥ భీతం ప్రాగస్తమభూత్తదీయనికటే స్థాతుంనశక్తం తదా
దుఃఖస్యన్దితనేత్రవారివశతో యుద్ధాఙ్గణం పఙ్కిలమ్
కుర్వత్తత్కపిసైన్యజాతమమితంవీరప్రలాపాన్వితం
రామంస్వీయవిభుంస్మరద్గురుతరంతత్రస్థితంకష్టతః

నా-(సాశ్చర్యమ్)
కోయముదయమానసూర్యఇవ మేదృష్టిమాకర్షతి

అయం లక్ష్మణకుమారస్య జిజీవయిషయా హనుమతా
మృతసఞ్జీవినీ కృతే వాలేన సంవేష్ట్య సమానీతో
మణిమయ ఓషధిమయశ్చ ద్రోణాచలః

నార-తతో౽త్ర సఞ్జీవిన్యా సహ . కిమర్థం సకలమపి పర్వత
ముత్పాట్యానీతవాన్

పుర-తస్యాస్సఞ్జీవిన్యా నానావిధౌషధిజాత దురవగాహ
తయా వివిచ్య గ్రహీతు మవకాశాభావాత్తదుత్ప
త్తి హేతుం పర్వతమేవ సమానీతవాన్. (తథాహి)

శ్లో॥ ఉద్యత్సూర్య సహస్రభాసురమహార్ఘశ్మ ప్రకాణ్డోజ్జ్వల
న్నానారత్న మరీచిజాత లలిత జ్యోతిః ప్రరోహాఽన్వితః
నీతోఽయం పవనాత్మజేన నితరాం వాలేన సంవేష్ట్య స
త్ప్రఖ్యాతౌషధిజాతభాసురతమో ద్రోణాభిధానోఽచలః

నార-(సహర్షమ్)
అహో వాయుపుత్రస్య ప్రభావోనిరవధికః యతోఽమృత
సఞ్జీవినీమానీయ సత్వరం లక్ష్మణకుమార మరక్షయత్

శ్లో॥ నానాయుద్ధవిశారదా బహువిధా యుద్ధే హతా రాక్షసా
వీర స్వర్గముపాగతాస్సమభవన్దివ్యస్వరూపాన్వితాః
తే పాంసద్వరణేపరస్పరమహోహోదివ్యాఙ్గనానాం భృశం
వాచా యుద్ధమభూన్మహత్తమమహోవాచానవాచ్యంతదా
(పుర-సోత్సాహమ్)

శ్లో॥ మృత్వాయుద్ధభువిద్విషాందివిషదాంస్వర్గం గతానాం భృశం
తేషాం సఙ్గ్రహణార్థ మేవ నితరాం పుష్పాణినాలం తతః

పత్రాణాంనికరైః స్రజాంవిరచనేసక్తాహిదివ్యాఙ్గనా
స్తేషాంకణ్ఠభువిప్రసర్ప్యనితరాంమాలాః ప్రమోదంగతాః

శ్లో॥ యుద్ధేవైరిహతాస్సురారినిచయాః స్వజ్ఞ్యావిహీనాఅమీ
వీరస్వర్గ ముపాగతాహి బహవస్స్వర్గేఽవకాశక్షతేః
దివ్యస్త్రీపరిభోగయోగ్యవసతిప్రస్ఫీతహర్మ్యాణ్యహో
తచ్ఛాఖానగరాణి తత్ర నితరాం నిర్మాయ తేషుస్థితాః

నార-(ససమ్భ్రమమ్)

శ్లో॥ రక్షన్సృజవిభఞ్జనా ధురుతరా రక్తప్రవాహాత్మికా
నద్య స్సాగరసఙ్గతా స్సముభవ న్భీత్యావహా భూరిశః
తాదృష్ట్వాతితరాంవిమానగతయోదేవాసురాశ్శీఘ్రత
స్స్వీయావాసముపాగతాహిబహవస్త్రత్రస్థితానిర్భయమ్

శ్లో॥ భూత ప్రేత పిశాచ జాత మధికం మృత్వా స్థితం సఙ్గరే
తత్త్రదాక్షస దేహజాంసమధికం భుక్త్వాచ పీత్వా తతః
రక్తంభూరితరంచనృత్యతితరాంసన్తోషరావాఽన్వితం
తద్దృష్ట్వాదివిజామహాద్భుతమహోవారాశి మగ్నా స్తదా

పురం-(సాశ్చర్యమ్)

పశ్య! పశ్య! అశోకవనికాం వినాసర్వమపి లఙ్కాపుర
మగ్నిసా త్కృతం వాయుపుత్రేణ

శ్లో॥ చిత్రం చిత్రం మహదతిమహ చ్చిత్ర మేతద్విచిత్రం
సర్వంలఙ్కాపురమపి మహావాయుపుత్రేణ దగ్ధమ్
హిత్వాఽశోకాదిమవనమహో సీతయారాజమానం
వాలోద్ధూతాఽధికతమమహావహ్నినా సర్వదిక్షు

శ్లో॥ నానాహర్మ్యమయంమహామణిమయంవిద్యామయం
రాణ్మయం
నానాఽఽరామమయంమహాసురమయం వీథీమయం
శ్రీమయమ్
నానాశిల్పమయంమహాశివమయంవీచీమయంవారిధే
స్సర్వంవాయుసుతేనచైకఘటికమాత్రేణదగ్ధంపురమ్

కింబహునా పశ్య! పశ్య!

శ్లో॥ దగ్ధంలఙ్కాపురమిదమహోజ్యోతిషికప్రభూతం
స్వర్గంలోకంలఘుతరమిదంసజ్జ్యమిష్యత్యవశ్యమ్
మత్వేత్థం తేద్రుతతరమమీవిబుధా దేవసఙ్ఘా
భీత్యాక్రాన్తాస్స్వభువనమహారక్షణార్థంనికామమ్

నా-రావణః కుత్రవానిలీనో నసన్దృశ్యతే

పురం-పశ్య! పశ్య! రావణశ్శత్రుసంహారాయ పాతాళహోమ
మంకర్తుకామోయాతః. తదనుతజ్జ్ఞానేన వానరైర్విఘ్నిత
నిజకృత్యఆయాతి (తథాహి)

శ్లో॥ యాతః పాతాళహేలామంకలయితుమధికం శత్రుసంహారహేతో
ర్మన్దోదర్యా సమేతో ద్రుతతరగతిమాన్యేన కేనాప్య దృష్టః
విఘ్నం తస్యాతిమాత్రం కలయితుమనసో వానరాస్తే ప్రయాతా
స్తస్మాదాయాతి సోయం విఫలితయతనో రావణస్తా మసాత్మా.

నా-(సభయమ్) నూనం రావణోపసమరోన్ముఖః పునస్సమాయాతి సాంప్రతం జయాపజయౌ భగవదధీనౌ

శ్లో॥ రక్షస్సఙ్ఘమయం ప్రణష్టమభవత్ తద్రావణీయం బలం
తద్దృష్ట్వా స్వయమేవ సఙ్గరభువం యాతో మహారావణః
రామేణాతితరాం సుయోద్ధుమనసా సూర్యాన్వవాయోద్భవా
విఖ్యాతామితదానవేన్ద్ర, నారీలజ్జాధినాథ స్స్వయమ్

పుర-అహో! రావణో రామ మాక్షిపతి శ్రూయతామ్

శ్లో॥ రేరే రామ మదీయ బాణనివహా స్సంయోజితాః కార్ముకే
నానారాక్షసదేవతః తన్నాదయానన్దాఽతిసన్ధాయకః
తస్మాద్వృక్షమివ ప్రయాతి నిశరాం విశ్రాన్తిశూన్యం భృశం
తస్మాజ్జాగృహి తావకేన విధవో విజ్ఞాయ తే సామ్రతమ్

నా-(సభయమ్)

(విధృతధనుష్కౌబాణచ్ఛిన్నదేహావపరిస్రుతరక్తప్రవాహాఽ
జ్జితౌ రామరావణౌ దృష్ట్వా)

శ్లో॥ తావేతౌ నితరాం పరస్పర మహాబాణావలీ మోచనా
చ్ఛిన్న స్వీయశరీర నిర్గత మహారక్తప్రవాహాన్వితౌ
భాస్వద్గైరిక ధాతురాగ కలితౌ శైలావితి స్థైర్యతో
ద్రష్టౄణాం కురుతో భ్రమం సమధికం సర్వాత్మనా సాంప్రతమ్

పురం-(సపరిమోదమ్)

శ్లో॥ తౌ రామో దశకన్ధరశ్చ నితరాం బాణప్రయోగం తత
స్సన్త్యజ్యాతితరాం మహాస్త్రవిధయా యోద్ధుం సముత్కణ్ఠితౌ
ద్రష్టౄణామతిభీతిదాయక మహామన్త్రప్రయోగాతురా
వస్త్రౌఘైర్ఘోరతమం సమంవితనుతో యుద్ధం మహాధైర్యతః

శ్లో॥ ఆగ్నేయాస్త్రమసౌ మహారఘువరః ప్రాయుఙ్క్త భీత్యావహం
తేనైవాతితరాం సమస్తమపి తత్సైన్యం సుదూరంగతమ్
జ్వాలాభ్యో భయదాయకం సమభవద్రోదోఽన్తరం సర్వత
స్తద్దృష్ట్వాతితరాం మహాఽసురగణా భీతిం గతా స్సర్వథా

నార-(సభయమ్)

శ్లో॥ పార్జన్యాస్త్రమసౌ మహాసురవరో రక్షోగ్రణీ రావణః
ప్రాయుఙ్క్తాతితరాం మహాద్భుతకరం భీత్యావహం సర్వథా

తేనాస్త్రేణసమస్తసైన్యమధిగంతదాఘునస్యాఽద్భుతా
స్వీయంవాస ముపాగమచ్ఛనిత రామాశావిహీనంతదా

పురం-(సహర్షమ్)

శ్లో॥సోఽయందాశరథిర్మహాస్త్రమనిలంప్రాయుఙ్క్త భీత్యావహం
తేనైవాతిత రాంతదీయమమితంసైన్యంభయాత్తమ్పితమ్
స్థాతుం తత్ర చ తత్ర తత్రనిత రామాశావిహీనం తత
స్స్వీయంవాసముపాగతంసమభవత్తావత్స్వరాసంయుతమ్

నా-(ససమ్భ్రమమ్)

శ్లో॥సోఽయం రావణ నామధేయ కలితో రక్షోధినాథ స్తత
స్సార్పంచాస్త్రముపానయద్బహుమహానైపుణ్యతో ధీరధీః
తేనాస్త్రేణసమస్తతోఽనిలమయం చాస్త్రంహతంసత్వరం
తద్దృష్ట్వాఽతితరాంసమస్తదితిజాహర్షాన్వితాశ్చాభవన్

పురం-(సప్రమోదమ్)

శ్లో॥అస్త్రంఖ్యాతమసౌరఘూద్వహవరఃప్రాయుఙ్క్త తద్గారుడం
తేనాస్త్రేణసమస్తఖేద జనకంచాస్త్రంగతందూరతః
నానాసర్పసమూహభయంకర మహోవ్యాప్తంతు నోదోఽన్తరే
తద్దృష్ట్వాఽతితరాంసమస్తదివిజానీకంముదామాస్పదమ్

శ్లో॥ అస్త్రైర్యుద్ధంవిహాయా థద్వన్ద్వయుద్ధంకృతం మహత్
ముష్టీ ముష్టి తదాఘోరం కచాకచి నఖానఖి.

శ్లో॥అన్యోన్యేషాం తైక్ష్ణ్య భాజాం నఖానాం
భేదాద్రక్తస్రావయుక్తం శరీరమ్
ధారాయన్త్రం ధూళిజాతం ప్రమార్జుం
యుద్ధేవ్యస్తం నూన మ తాం తిమాత్రమ్

నా పశ్య పశ్య!

అన్యోన్యేషాం ముష్టిఘాతాతి రావ
శ్శ్రోత్రాణాం తద్గర్జిత భ్రాన్తికారీ
తత్రాసీనా దేవతిర్యఙ్మనుష్యా
భీత్యా క్రాన్తా దూరతస్తేవ్యధావన్
(నేపథ్యేమహాన్కలకలః)

పుర-అనేన రావణేన కీదృశం సుకృతంకృతం యద్భగవతః
పద ముపాగమత్ తృణాత్

శ్లో॥సోయం దాశరథిస్సమస్తపిధయాఽసాధ్యంనిరీక్ష్యాఽహితం
ప్రాయుఙ్క్తాతిత రాంస్వచక్రమనఘం తేనోద్ధతో రావణః
హిత్వాబన్ధుజనంసమస్తమపితందివ్యంపదం ప్రాప సా
న్లోకోహ్యాత్తతమస్సమస్తదివిజాస్సన్తోషభాజో ... జన్

శ్లో॥ ౩ ఆకాశాత్సమభూత్సుగన్ధలలితంసత్పుష్పవర్షం తదా
శఙ్ఖారావచయస్తతోఘనతరోఽభూద్దున్దుభీనాం రవః
దూరంవ్యాప్తిమగాన్మహీధరమహారన్ధ్రేషు విస్తారితో
నాట్యంస్వర్వనితాఅకార్షుః మితంసన్తోషయుక్తా స్తతః

శ్లో॥ ౧ నన్ృతేముముదేఽథపుప్లువే
ముముహేచాపివిదుద్రువేతతః
రురుదేజహసేచశుశ్రువే
రురుచే నారదమానినా తదా
(నేపథ్యేమహాన్కలకలః)

నా-కోఽయంకలకలః

పు-అయం మఙ్గళతూర్యారావఇవ శ్రూయతే

నా-కథమసౌ?

పు-(సానన్దమ్)
విధ్వంసా ద్దశకన్ధరస్య నితరాం పట్టాభిషేకో మహా
న్సోదర్యస్య మహావిభీషణపతే స్తన్మఙ్గళస్యారవః
రామేణాఽ తితరాం సమస్తసవిధే సద్బన్ధుజాతాగ్రతో
లఙ్కారాజ్య మిదంప్రతిష్ఠితమభూ త్తద్రావణస్యాఽనుజే
తన్నిమిత్తఏవాయం మఙ్గళారావః

నా-నకేవలంతన్నిమిత్తఏవాయం దాశరథే రయోధ్యాగమన
నిమిత్తోఽపి

శ్లో॥ దేవాధీశముఖై ర్మహాసురవరైస్సమ్భావితోఽతఃపరం
సుగ్రీవాది సమస్తమిత్రనివహై శ్శ్రీవాయుపుత్రాదిభిః
తీర్త్వా వారిధి మప్రమేయవిభవం వీచీచయై ర్భీకరం
రామఃపుష్పకవర్త్మనానిజపురీంసీతాసమేతోఽగమత్

(అయ మస్మాభి రిదానీ మనుసరణీయ ఇతిపురస్సరస్సహా
ర్షం శ్రీరామస్యస్యన్దనసమీాప మవతరతి)

పు-(సవినయమ్)

భగవన్! అభివన్దతే పురస్సరః

రామః-నిశ్శత్రుకం రాజ్యమనుభూయతామ్

పు-భగవన్ననుగృహీతోఽస్మి మహాన్ప్రసాదః

రా-ఇతఃపరం కిం తే కరోమి

పు-ఇతఃపరం కర్తవ్యం కిమపి నాస్తి

శ్లో॥ నానారాక్షస జాతకల్పితమహాదుఃఖంతు నిష్కాసితం
దుష్టోరావణనామధేయకలితోదైత్యాధినాథోహృతః
లోకస్సర్వసుఖావహావిజయతేహర్షాన్వితస్సర్వథా
సర్వంకార్యమహోత్వయాతునితరాంనిర్వర్తితం
మామక మ్

తథాపీదం భరతవాక్య మస్తు

శ్లో॥ జయతు జయతు నిత్యం స్వీయరాజ్యం నితాన్తం
జయతు జయతు నిత్యం బ్రాహ్మణాశీః ప్రభావః
జయతు జయతు నిత్యం వేదశాస్త్రప్రచారో
జయతు జయతు నిత్యం మఙ్గళశ్రీ ర్నితాన్తమ్

శ్లో॥ శ్రీమతా భాష్యకారేణ రచితోఽయం సతాం ముదే
శ్రీరామవిజయాభిఖ్య వ్యాయోగో రసవత్తరః

శ్లో॥ భద్రాచలనివాసాయ శ్రీరామాయ మహాత్మనే
కృతి ర్భాష్యకృతా దత్తా జీయా దాచన్ద్రతారకమ్

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

శుద్ధాఽశుద్ధపత్రికా.

పుటే	పఙ్క్తౌ	అసత్	సత్
9	6	శేఽజని	శేజని
12	8	ప్రస్థా	పస్థా
26	13	కివా	కింవా
,,	16	మయా	మయి
30	8	య	యంరా
31	18	వరేణ	వర్షేణ
,,	19	చంమ్	చరమ్
33	16	అయం	పుర-అయం